

The Critique of Paul Guyer's Interpretation of the Deduction of Aesthetic Judgments in Kant's Aesthetics

Davoud Mirzaei

Assistant Professor, Department of Philosophy of Art, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. E-mail: d.mirzaei@basu.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 08 April 2025

Received in revised form 20
May 2025

Accepted 05 June 2025

Published online 22 November
2025

Keywords:

Deduction of Aesthetic
Judgments; Subjective
Judgment; Universality;
Necessity; Paul Guyer;
Epistemic-Non-Normative
Interpretation

ABSTRACT

Paul Guyer is one of the most prominent commentators of Kant's works, whose opinions have always been respected by Kant scholars. He offers a unique interpretation of Kant's doctrine of aesthetic deduction, which has prompted thought-provoking critiques. This interpretation is known as the "epistemic-non-normative interpretation," which relies on a statement by Kant in §32: "to say 'this rose is beautiful' is equivalent to saying that the claim [particular] satisfies everyone"; this interpretation argues that the inference of aesthetic judgment must be an argument sufficient for "attributing" specific feelings to others under specific conditions, ultimately claiming that Kant's own analysis necessitates addressing details, which could lead to the failure of his deduction. Accordingly, the present study has sought to answer these two questions: 1. What are Guyer's reasons for proposing the epistemic-non-normative interpretation of Kant's Deduction? 2. Does he succeed in explaining Kant's Deduction? Therefore, this study aims to explore the intricacies of this interpretation and the reasons behind its proposal, and then to examine its success or failure in accounting for Kantian inference. It seems that this interpretation, by overlooking the responsibilities Kant himself assigned to deduction, ultimately cannot adequately interpret Kant's deduction in the Critique of Judgment. The methodology of this research is descriptive-analytical based on library data.

Cite this article: Mirzaei, D. (2025). The Critique of Paul Guyer's Interpretation of the Deduction of Aesthetic Judgments in Kant's Aesthetics. *Journal of Philosophical Investigations*, 19 (52), 365-384. <https://doi.org/10.22034/jpiut.2025.66621.4053>

© The Author(s). Publisher: University of Tabriz.

Extended Abstract

Introduction

A deduction, meaning justification or validation, becomes necessary when a judgment claims universality and necessity. Although the "deduction of pure aesthetic judgments" in the *Third Critique* spans Kant's discussions in §§30-54, its core argument is presented in §§30-38. Here, Kant seeks to justify how pure judgments of beauty can claim necessity despite being based solely on the subject's feeling. Since this claim is universal and allows no exceptions, its justification must be transcendental, grounded in a priori principles. Kant dedicates §38 specifically to the deduction, but it is remarkably brief, presumably assuming the reader recalls the Analytic of the Beautiful, particularly the key concepts of the free play of cognitive faculties and the subjective principle of purposiveness.

Kant's deduction in §38 proceeds through several steps:

1. In a judgment of taste, satisfaction must stem from the mere judgment of an object's form, meaning the deduction concerns only a pure judgment, free from private conditions and interests.
2. Ascertaining this purity is difficult; thus, Kant begins the deduction cautiously with a conditional statement, yet maintains it is possible and achievable.
3. Judging mere form involves considering the object's subjective or formal purposiveness for the power of judgment.
4. The power of judgment, in its formal rules (judging mere form, devoid of sensory or conceptual content), is directed only towards the subjective principle of taste—the subjective conditions for the general use of the power of judgment (§35).
5. This subjective element (as necessary for any possible cognition) is presupposed in all humans.

From these premises, Kant reaches his conclusion:

6. Therefore, the agreement of a representation with these conditions of the power of judgment must be valid a priori for everyone. The pleasure or subjective purposiveness felt in the harmony of our cognitive faculties when judging a sensible object can rightly be demanded from everyone.

The central question is whether Kant's deduction is sufficiently clear and convincing. It faces serious challenges. Its reliance on ideal conditions (like disinterest) and introspective acts (like detecting the free play), coupled with its appeal to a subjective standard of purposiveness without a determinate end, fails to provide an objective criterion for judgments of taste. This ambiguity leads to interpretive disputes. For instance, without an objective standard, how can disagreements about beauty be resolved? Why should we expect others to feel the same pleasure? The attempt to find an objective criterion has spawned various interpretations. Ambiguities in Kant's German terminology (e.g., *Zumuten*, *Fordern*) further fuel debate, directly affecting how the deduction's universality is explained. Some interpreters attribute a normative force to these terms, leading to two main camps: one seeing a moral normativity (the moral-normative interpretation) and another an epistemological normativity (the epistemic-normative interpretation). A third group, the focus of this research, argues for a non-normative (though still epistemic) reading. This study will

provide a comprehensive critique of this "Epistemic-Non-Normative Interpretation." It will first outline this interpretation, then examine Guyer's reasons for his non-normative reading, present his view of the judgment of taste, critique his non-normative reading, and finally offer a multi-faceted critique of his overall interpretation of Kant's deduction.

Research Questions

1. What are Guyer's reasons for the epistemic-non-normative interpretation of deduction?
2. Does this interpretation succeed in explaining Kant's deduction?

Literature Overview

Regarding the deduction of aesthetic judgments and related interpretations, only one study has been conducted, which was authored by the writer, titled: "Critique and Examination of the Ethical Interpretation of Aesthetic Deduction in Kant's Thought." Mirzaei and Salmani (2019) in this article have addressed an interpretation of Kant's aesthetic deduction known as the "moral-normative" interpretation. They have attempted to demonstrate that this interpretation violates Kant's own aesthetic criteria and ultimately proves unsuccessful.

Conclusion

In light of the comprehensive discussions presented in this study to address the first question of the article regarding Guyer's reasons for proposing the epistemic-non-normative interpretation, it became evident that he, by referencing a passage from §32 and invoking Hume's view in "Of the Standard of Taste" as an illustrative example, claims that the deduction of an aesthetic judgment must be an argument sufficient for "ascribing" specific feelings to others under particular conditions. Ultimately, he concludes that Kant's own analysis necessitates that his deduction address specifics, and since engaging with specifics leads to disagreement, Kant is unable to justify the universality of aesthetic judgments and is unjustly compelled to violate the transcendental requirements of his philosophy, resorting to the Dialectic. However, as demonstrated, since the feeling that serves as the predicate in a judgment of taste does not justify its ascription to others but rather constitutes the subjective conditions of the judgment, there is no need for a deduction whose task is to justify such specific feelings in others. Therefore, it is only necessary that a pleasurable feeling—that is, any conscious state of the judge concomitant with their judgment—be ascribable to others. The condition for the validity of this ascription is that the judge must not be influenced by external factors such as charm, emotion, perfection, etc., in subsuming the experience under the subjective formal condition of the judgment in general, or the faculty of judgment (the principle of taste). Given this, when Guyer assigns such a task to the deduction, he appears to overlook the fact that nothing of the sort emerges from Kant's text. Rather, Kant states that it is only necessary for a pleasurable feeling to be ascribable to others, provided that the subsumption of experience under the principle of taste is not influenced by disruptive external factors. Consequently, in response to the second question of the study, it can be argued that Guyer, relying on the reasons he provides for his epistemic-non-normative interpretation of the deduction, fails to adequately explain Kant's aesthetic deduction.

نقدی بر تفسیر پل گایر از استنتاج احکام ذوقی در زیباشناسی کانت

داود میرزایی

استادیار گروه فلسفه هنر، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران. رایانامه: d.mirzaei@basu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

پل گایر یکی از برجسته‌ترین شارحان آثار کانت است. وی تفسیر خاصی از مبحث استنتاج زیباشناختی کانت دارد که نقدهای تأمل‌برانگیزی بر آن وارد بوده است. این تفسیر موسوم است به «تفسیر معرفتی-غیرهنجاری» که به گزاره‌ای از کانت در بند ۳۲ تکیه دارد: «گفتن اینکه 'این گل زیباست'، معادل آن است که بگوییم مدعی [جزئی] آن هرکسی را راضی می‌کند»؛ گایر با استناد به این متن، بر آن است که «استنتاج حکم استتیکایی باید استدلالی باشد که برای «نسبت‌دادن» احساس‌های خاص به دیگران در شرایط خاص کافی باشد» و دست‌آخر مدعی می‌شود «تحلیل خود کانت لازم می‌آورد که استنتاج او به جزئیات بپردازد» و به‌زعم او، همین امر استنتاجش را به شکست می‌کشاند. با وصف این پژوهش حاضر کوشیده است به این دو پرسش پاسخ دهد: ۱. دلایل گایر برای طرح تفسیر معرفتی-غیرهنجاری از استنتاج کانت چیست؟ ۲. آیا او موفق می‌شود از عهده تبیین استنتاج کانت برآید؟ لذا این پژوهش بر آن بوده تا پس از طرح چندچون این تفسیر و دلایل طرح آن، کامیابی یا ناکامی آن را در منظورکردن استنتاج کانتی بررسی کند. به نظر می‌رسد گایر با نادیده گرفتن وظایفی که خود کانت بر عهده استنتاج نهاده، نهایتاً نمی‌تواند از عهده تفسیر درست استنتاج کانتی در نقد سوم برآید. روش این پژوهش توصیفی-تحلیلی بر اساس داده‌های کتابخانه‌ای بوده است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۹/۰۱

کلیدواژه‌ها:

استنتاج احکام ذوقی، حکم سوژکتیو، کلیت، ضرورت، پل گایر، تفسیر معرفتی-غیرهنجاری

استناد: میرزایی، داود. (۱۴۰۴). نقدی بر تفسیر پل گایر از استنتاج احکام ذوقی در زیباشناسی کانت، پژوهش‌های فلسفی، ۱۹ (۵۲)، ۳۶۵-۳۸۴.

<https://doi.org/10.22034/jpiut.2025.66621.4053>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه تبریز.

بیان مسئله: استنتاج در نقد سوم و مسائل پیش روی آن

استنتاج^۱ به معنای توجیه یا حقانیت، وقتی لازم می‌آید که حکم داعیه کلبت و ضرورت داشته باشد (ونزل، ۱۳۹۵، ۱۸۴). گرچه «استنتاج احکام استتیکی محض» در نقد سوم، مباحث کانت در بندهای ۳۰ الی ۵۴ (مجموعاً ۲۵ بند) را شامل می‌شود، اما بحث کانونی استنتاج در بندهای ۳۰ تا ۳۸ ارائه می‌شود. کانت در این فقرات می‌کوشد این مسئله را توجیه و تبیین کند که احکام زیبایی محض چگونه حق دارند مدعی ضرورت باشند، درحالی که احکامی صرفاً مبتنی بر احساس سوژه‌اند (ویکس، ۱۴۰۱، ۱۴۳). از آنجاکه این مدعا کلی است، یعنی هیچ استثنایی نمی‌پذیرد، توجیه آن باید به نحو استعلایی، یعنی بر اساس مبانی پیشین انجام شود. کانت بند ۳۸ را مشخصاً به استنتاج اختصاص می‌دهد، ولی این بند بسیار مختصر است؛ ظاهراً پیش فرض کانت اینجا این است که خواننده بیشتر مباحث بخش تحلیل امر زیبا را در خاطر دارد، خصوصاً دقایق دوم و سوم را که مفهوم بازی آزاد قوا و اصل پیشین غایت‌مندی سوژکتیو در آن‌ها طرح می‌شود (ونزل، ۱۳۹۵، ۱۸۵)؛ با این حال، زبده‌ای از آن مباحث را در این بند می‌آورد. با وصف این، استنتاج کانتی در بند ۳۸ این مراحل را طی می‌کند:

۱. در حکم ذوقی، رضایت از ابژه باید در نسبت با داوری صرف درباره صورت آن باشد؛ این بدان معناست که استنتاج فقط با حکم ذوقی محض، برکنار از هرگونه شرایط خصوصی و فارغ از تمام علقه‌ها، سروکار دارد.
۲. تعیین این محض بودن کار آسانی نیست؛ بر همین اساس کانت استنتاج را با لحنی محتاطانه و با جمله‌ای شرطی آغاز می‌کند، ولی، به هرروی، امری ممکن است و باید به قابل وصول بودن چنین شرایطی امید داشت.
۳. داوری صرف درباره صورت، تنها با نظر به غایت‌مندی سوژکتیو یا صورتی ابژه برای قوه حکم انجام می‌شود.
۴. قوه حکم از لحاظ قواعد صورتی اش (که منظور از این، همان داوری صرف درباره صورت ابژه است، یعنی برکنار از هر ماده، خواه دریافت حسی خواه مفهوم) فقط به اصل سوژکتیو ذوق، یعنی شروط سوژکتیو کاربرد قوه حکم به‌طور کلی (کشف شده در بند ۳۵) معطوف است.
۵. این عنصر سوژکتیو (به‌عنوان عنصری ضروری برای هرگونه شناخت ممکن به‌طور کلی) در همه انسان‌ها از پیش فرض گرفته می‌شود.

و کانت از مقدمات فوق، به نتیجه مطلوب استنتاجش می‌رسد:

۶. بنابراین، توافق یک تصور با این شروط قوه حکم باید بتواند به نحو پیشین برای هرکس معتبر دانسته شود، بدین صورت که باید بتوان لذت یا غایت‌مندی سوژکتیو تصور برای نسبت میان قوای شناختی در داوری درباره یک ابژه محسوس به‌طور کلی را حتماً به هرکس نسبت داد (کانت، ۱۳۸۸، ۲۱۹-۲۰) (تأکیدها از من است).

حال مسئله این است که آیا تلاش کانت برای استنتاج احکام ذوقی به قدر کافی روشن و قانع کننده است؟ به نظر می‌رسد استنتاج او از طرفی به خاطر تکیه‌اش بر نوعی شرایط ایدئال و تأکید بیش از حد بر نوعی درون‌نگری شخصی (مثل بی‌علگی به‌عنوان پیش شرط کلیت و همچنین تشخیص هماهنگی آزاد قوا) و از طرف دیگر، به خاطر توسل به معیار سوژکتیو غایت‌مندی بدون غایت متعین در تعریف زیبایی و لذا عدم توفیقش در ارائه معیاری ابژکتیو برای حکم ذوقی، دستخوش چالش‌هایی جدی است. ابهام در این مسائل

¹ deduction

سبب شده برخی مفسران وظایفی را به استنتاج او نسبت دهند و گستره‌ای برای آن تعیین کنند که با توجه به نص خود او در بخش استنتاج و محدوده‌ای که برای آن در نظر گرفته است، مناقشه‌برانگیز از کار درمی‌آید. به‌عنوان مثال، یکی از ابهام‌ها این است که تنها با ابتنا به معیاری سوپراکتیو و در غیاب هرگونه معیاری ابژکتیو چگونه می‌توان اختلافات ایجادشده در مورد زیبا بودن یا نبودن ابژه‌ها را رفع کرد، زیرا با فرض اینکه همه انسان‌ها تصور مشترکی از عالم دارند، هنوز کاملاً حق داریم بپرسیم که وقتی سازوکار معرفتی در تأمل استتیک از کار می‌افتد، چرا باید انتظار داشت یا طلب کرد که دیگران هم حالتی مشابه حالت ما را تجربه کنند و از آن لذت برند. تلاش برای یافتن راهی جهت کشف آن معیار ابژکتیو که بتواند استدلال کانت برای توجیه احکام استتیک را تبیین کند، تفسیرهای متفاوتی را درباره استنتاج او رقم زده و برخی مفسران را بر آن داشته است - حتی به قیمت فراروی از نص خود کانت در محدوده متنی خود او در مباحث مربوط به استنتاج و با دست یازیدن به ملاحظات او درباره ایدئال زیبایی، علقه‌های عقلی، بیان ایده‌ها و ارتباط زیبایی با اخلاق - پاسخی برای این مسائل دست‌وپا کنند. ابهام‌های متنی و، همان‌طور که خواهیم دید، نحوه خوانش واژگان آلمانی کانت خصوصاً در دقیقه دوم در تبیین کلیت حکم ذوقی، نظیر *Fordern* و *Zumuten* بر این مناقشات دامن زده و مستقیماً نحوه تبیین استنتاج این کلیت را متأثر ساخته است، طوری که گروهی الفاظی از این دست را دارای بار هنجاری دانسته‌اند که همین گروه خود دو دسته‌اند: برخی این هنجارمندی را از نوع اخلاقی تصور کرده‌اند (تفسیر هنجاری-اخلاقی) و برخی دیگر نیز از نوع هنجارمندی احکام تجربی (تفسیر هنجاری-معرفتی)؛ دسته‌ای دیگر نیز اصلاً آن را غیرهنجاری (هرچند معرفتی) دانسته‌اند که این مورد اخیر، مشخصاً موضوع پژوهش حاضر است موسوم به «تفسیر معرفتی-غیرهنجاری»؛ در ادامه خواهیم کوشید نقد و بررسی جامعی از آن به‌دست دهیم. بدین‌منظور، ابتدا با معرفی چندوچون تفسیر معرفتی-غیرهنجاری در بخش ۱، بخش ۲ به دلایل گایر برای خوانش غیرهنجاری خود از استنتاج می‌پردازد تا زمینه برای تفسیر حکم ذوقی از منظر این تفسیر در بخش ۳ فراهم شود. در ادامه، بخش ۴ به نقد خوانش غیرهنجاری گایر از تفسیر معرفتی اختصاص دارد و نهایتاً در بخش ۵، تفسیر معرفتی-غیرهنجاری او از استنتاج کانت از وجوه مختلف نقد می‌شود. به‌بیان‌روشن‌تر، این پژوهش مشخصاً در پی پاسخ به این دو پرسش است که بخش ۴، به پرسش اول پاسخ می‌دهد و بخش ۵ به پرسش دوم:

۱. دلایل گایر برای تفسیر معرفتی-غیرهنجاری از استنتاج چیست؟

۲. آیا این تفسیر موفق می‌شود از عهده تبیین استنتاج کانت برآید؟

پیشینه پژوهش: در خصوص استنتاج احکام ذوقی و تفاسیر مرتبط با آن، تنها یک پژوهش انجام شده است که از آن نگارنده بوده است، با این عنوان: «نقد و بررسی تفسیر اخلاقی از استنتاج زیباشناختی در اندیشه کانت». میرزایی و سلمانی (۱۳۹۸) در این مقاله به تفسیری از استنتاج زیباشناختی کانت موسوم به «اخلاقی-هنجاری» پرداخته‌اند و کوشیده‌اند نشان دهند که این تفسیر، معیارهای زیباشناختی کانت را نقض می‌کند و نهایتاً با نقض خودآیینی حکم ذوقی، موفق از کار در نمی‌آید.

۱. منظور از تفسیر معرفتی-غیرهنجاری از استنتاج

پل گایر در تفسیر معرفتی-غیرهنجاری خود از استنتاج در نقد سوم بر آن است که دیدگاه کانت درباره تأمل در واکنش استتیک خود شخص، این حق را به او می‌دهد تا بتواند لذت‌های افراد دیگر را به حساب آورد، زیرا تحلیل کانت از حکم استتیک به‌مثابه حکمی با داعیه اعتبار بیناسوپراکتیو مستلزم توجیه‌پذیری چنین باورهایی است. استنتاج حکم ذوقی صریحاً می‌کوشد مبنایی پیشین برای این باورها درباره حالات ذهنی دیگران فراهم کند و بهترین راه برای تقرب به درک ادعای ذوق و فهم «باید» مضمَر در حکم ذوقی،

اتخاذ رویکردی معرفت‌شناختی است؛ به عبارت بهتر، این «باید»، بایدی غیرهنجاری است (و نه اخلاقی) ناظر به انتساب احساس لذت به دیگران یا توقع احساسی مشابه از آن‌ها. به دیگر سخن، ادعای ما در حکم استیسی این است که تحت شرایط ایدئال (که کانت در چهار دقیقه بخش «تحلیل امر زیبا» آن را پیش می‌کشد) هرکس که با ابژه‌ای خاص (یا جزئی) مواجه می‌شود، از آن لذت خواهد برد. بر این اساس، وظیفه استنتاج هم این خواهد بود که چنین ادعایی را توجیه کند (گایر، ۱۹۹۷، ۳۱۲). از این رو، از آنجا که حرف اصلی کانت در بند ۳۸ (بند اصلی استنتاج) این است که همه انسان‌ها به روشی کاملاً یکسان به شناخت تجربی دست می‌یابند (با احکامی با این شکل و شمایل: «S، P است») که دلالت بر اطلاق مفاهیم به ابژه‌های جزئی دارد، گایر بر آن است که کانت استنتاج احکام ذوقی را در همان مباحث معرفت‌شناختی‌اش مطرح می‌کند؛ به عبارت دیگر، کانت در بندهای ۱ الی ۴۰ تکلیفی معرفت‌شناختی برای ذوق مقرر می‌دارد و نه اخلاقی و لذا ادعای ذوق هم باید با توسل به ملاحظات معرفتی توجیه شود و نه اخلاقی. با این اوصاف، هرگونه پیوست دیالکتیکی به استنتاج «پیوستی کاملاً ناروا از کار درمی‌آید» (گایر، ۱۹۷۹، ۲۷۸)؛ ولی به زعم او، چون تلاش کانت برای استنتاج در این فقرات به ثمر نمی‌رسد، به ناگزیر و به ناروا دست‌به‌دامن مباحث اخلاق در بخش دیالکتیک می‌شود. ما در ادامه خواهیم کوشید ابتدا دلایل گایر برای خوانش غیرهنجاری خود از مدعای ذوق به روشنی تشریح کنیم و سپس به این مسئله پردازیم که از منظر این تفسیر، استنتاج کانت در کدام بخش‌ها طرح می‌شود و آیا او تلاش کانت را برای استنتاج موفق می‌داند یا خیر. عجالتاً به نظر می‌رسد که این تفسیر به خوبی نمی‌تواند از عهده توجیه مدعای خود برآید و نهایتاً ناکام می‌ماند.

۲. دلایل گایر برای خوانش غیرهنجاری خود از تفسیر معرفتی

به اعتقاد گایر، استدلال اخلاقی مکمل یا پشتیبان استدلال معرفتی نیست، بلکه بر پایه آن طرح می‌شود، حال آنکه استدلال معرفت-شناختی کانت قائم به خود است و تکیه‌ای به نهاده‌های اخلاقی ندارد. این تفسیر، دلایل متنی زیر را برای خوانش معرفتی-غیرهنجاری خود از ادعای حکم ذوقی پیش می‌کشد:

۱. بند ۶ - عنوان بند ۶ از این قرار است: «زیبا چیزی است که سوای مفاهیم، به مثابه متعلق رضایتی همگانی تصور شود» (S ۶: ۲۱۱). استدلال کانت را در این بند می‌توان این‌گونه خلاصه کرد: ۱. وقتی شخص ابژه‌ای را زیبا دوری می‌کند، آگاه است که رضایتش «عاری از هرگونه علقه» است؛ ۲. بنابراین، نمی‌تواند مبنای این رضایت را در هیچ‌گونه شرایط خصوصی پیدا کند؛ ۳. بنابراین، باید آن را مبتنی بر چیزی بدانند که بتواند آن را در هر شخص دیگری «پیش‌فرض بگیرد»؛ و ۴. بنابراین، باید باور داشته باشد که رضایتی مشابه را به هرکس «نسبت دهد» (گایر، ۱۹۷۹، ۲۷۸). گایر در تفسیر غیرهنجاری خود، با توسل به همین عبارات و با اعتقاد به اینکه سخن گفتن از اخلاق در این بخش عجولانه به نظر می‌رسد (گایر، ۱۹۹۷، ۱۲۵)، سه دلیل ذکر می‌کند برای نشان دادن اینکه کانت برای استنتاج کلیت نمی‌توانسته به ملاحظات اخلاقی متوسل شود، بلکه استدلال‌های او کاملاً صبغه معرفت‌شناختی دارد: اولاً بی‌علگی، فصل ممیز رضایت از امر زیبا و رضایت از خیر اخلاقی (علقه عقلی) است، در حالی که کانت در ابتدای بند ۶ صراحتاً کلیت را مشتق از بی‌علگی می‌داند (کانت، ۱۳۸۸، ۱۱۰) و لذا بعید است در این بخش نوعی مطالبه اخلاقی را در نظر داشته باشد؛ زیرا در دقیقه اول، احکام استیسی را از هرگونه پیوند با اخلاق [همچنین با مطبوع] پیشاپیش جدا کرده است؛ ثانیاً مبنای رضایت در

^۱ ارجاعات به ترجمه انگلیسی نقد سوم بر اساس این منبع بوده که با توجه به شماره بند و صفحات ویراست معیار انجام شده است: کانت، ۲۰۰۰

حکم ذوقی چیزی است که می‌توانیم در دیگران «پیش‌فرض» بگیریم و طبق تلقی گایر، «پیش‌فرض گرفتن» دارای دلالت معنایی معرفت‌شناختی است و نه اخلاقی؛ و ثالثاً به‌زعم او، ادعای ذوق عبارت است از کنش «نسبت‌دادن» احساسی خاص به دیگران در شرایطی خاص (گایر، ۱۹۹۷، ۱۲۵-۶). طبق این تلقی، کانت از پیش‌فرض گرفتن این واقعیت که حکم ذوقی برای دیگران معتبر است، به استنتاج این پیش‌فرض می‌رسد که مبنای ایجابی آن هم برای دیگران قابل وصول است و این بدان معناست که حکم ذوقی احساسی خاص (لذت) را در شرایطی خاص به دیگران نسبت می‌دهد.

از طرف دیگر، وقتی این تفسیر، «پیش‌فرض گرفتن» موردنظر کانت در بند ۶ را به فعل‌های *imputing* یا *attributing* (نسبت‌دادن) ربط می‌دهد، ترجمه فعل *Zumuten* را در نظر دارد که در متنی از بند ۷ ظاهر می‌شود؛ این متن ابهام وسیعی دارد و همین امر باعث شده تا مفسران بخشی از مبنای خوانش خود را بدان مربوط سازند:

... اگر شخص چیزی را زیبا بنامد، همین رضایت را به دیگران هم نسبت می‌دهد [یا این رضایت را از آنان نیز انتظار دارد] (*expect/ Zumuten*) او نه فقط از جانب خود بلکه از جانب هر کس حکم می‌کند و از زیبایی چنان سخن می‌گوید که گویی خاصیتی از اشیاست. از این‌رو، می‌گوید: «فلان شیء زیباست» و منتظر توافق دیگران با حکم خود درباره رضایت نمی‌ماند، زیرا پیش از این بارها با این توافق روبه‌رو شده است، بلکه این را از آنان مطالبه می‌کند (*demand/ Fordern*) و اگر به‌نحو دیگری قضاوت کنند آنان را سرزنش و ذوق‌شان را، که متوقع است داشته باشند، انکار می‌کند.» (§۷، ۵: ۲۱۲-۱۳) (تاکید از من است)

به نظر می‌رسد کانت در این متن از دو حالت مختلف در مورد توافق احکام استتیکی سخن می‌گوید: ۱. من در حکم استتیکی صرفاً از دیگران انتظار دارم با حکم من موافقت کنند، اما این توقع الزامی را متوجه دیگران نمی‌کند؛ ۲. من در حکم استتیکی توافق را از همه مطالبه می‌کنم. در مورد بخش دوم مناقشه‌ای وجود ندارد و همه مفسران می‌پذیرند که کانت از مطالبه توافق سخن می‌گوید، ولی در مورد بخش اول چنین توافقی نه میان مترجمان وجود دارد و نه میان مفسران. برای نمونه، در ترجمه پلوه‌هار از *قوة حکم*، *Zumuten* به *require* ترجمه شده و *Fordern* به *demand* که هر دو الزام‌آورند (کانت، ۱۹۸۷، ۵۵-۶). در ترجمه مردیت، مورد اول *expect* و مورد دوم *demand* ترجمه شده است (کانت، ۲۰۰۷، ۴۴). این در حالی است که، به‌استناد گفته راجرسون، در چاپ اول ترجمه مردیت، هر دو مورد به *demand* ترجمه شده بودند (راجرسون، ۱۹۸۲، ۳۰۵) و باز به‌استناد گفته او، در ترجمه والتر سرف، مورد اول به *expect* و مورد دوم به *demand* ترجمه شده (راجرسون، ۱۹۸۲، ۳۰۴) و نهایتاً در ترجمه گایر-متیوز هم به ترتیب از *expect* و *demand* استفاده شده است (§۸، ۵: ۲۱۴-۱۵). همین تفاوت در ترجمه‌ها حاکی از ابهام و مسئله‌ساز بودن بحث کانت است. اگر من از دیگران انتظار داشته باشم با حکم ذوقی من موافق باشند، این حالت صرفاً توصیف امری مربوط به واقع (*quid facti*) است، اما اگر توافق را از آنان طلب کنم، این لحن آمرانه یا دستوری زمینه‌ای بیناسوبژکتیو به‌وجود می‌آورد که بر اساس آن دیگری ملزم است با من موافق باشد (*quid juris*).

پس از این نگاه کوتاه به اختلاف در ترجمه‌ها، اینک بپردازیم به ابهامی که در خصوص ماهیت ادعای حکم ذوقی با نظر به اختلاف فوق وجود دارد و امکان خوانش‌های مختلفی را فراهم می‌کند و مشخص می‌شود که این ابهام، به‌نوعی، راه را برای تفسیرهای مختلف و معارض از استنتاج می‌گشاید.

گایر عبارات مورد استفاده کانت در بیان این اعتبار کلی را حیرت‌انگیز و به‌غایت ابهام‌زا می‌داند. این عبارات چندان به‌معنای انتظار داشتن^۱ یک حالت ذهنی مشابه در افراد دیگر و یا نسبت‌دادن^۲ یک حالت ذهنی مشابه به دیگران نیستند، بلکه اینجا سخن از مطالبه‌کردن^۳ و یا خواستن الزام‌آور^۴ چیزی از کسی یا حتی تحمیل کردن^۵ نوعی الزام به دیگران است (گایر، ۱۹۹۷، ۱۲۳). طبق برداشت او، واژه‌ای که کانت اغلب در این موارد به کار برده *Anspruch* است که عموماً به طلب کردن ترجمه می‌شود و معنای اصلی آن حق یا حق مالکیت است، بدین معنا که در احکام ذوقی، فرد توافق دیگران را به‌منزله نوعی حق مطالبه می‌کند. حتی در آخرین جمله‌ای که از کانت نقل شد (... و ذوق‌شان را که متوقع است داشته باشند...)، کانت از فعل *Verlang* استفاده کرده است (گایر، ۱۹۹۷، ۱۲۴-۵). این نوع کاربرد زبان در متن کانت، صرفاً به متن مذکور منحصر نمی‌شود؛ فعل *Ansinnen* در بند ۸ (§ ۸: ۲۱۶) نیز تقریباً متضمن نوعی درخواست و طلب است؛ در بند ۱۹ گفته می‌شود: «... هر کس دیگر هم باید عین مزبور را تحسین کند» (§ ۱۹: ۲۳۷)؛ در آخرین پاراگراف بند ۴۰ از نسبت‌دادن احساس حکم ذوقی به همه به‌منزله نوعی تکلیف یا وظیفه بحث شده است (§ ۴۰: ۲۹۵)؛ در بند ۲۲ می‌خوانیم: «او نمی‌گوید که هر کس با حکم من موافقت کند، بلکه می‌گوید باید با آن موافقت کند» (§ ۲۲: ۲۳۸-۹)؛ و در بند ۲۹ اقتضای احکام ذوقی را فرمانی نامشروط می‌داند (§ ۲۹: ۲۷۸).

بنابراین، به‌نظر می‌رسد کانت از حکم استتیکی چنان سخن می‌گوید که گویی اساسی حقوقی یا اخلاقی دارد. به‌عبارت‌دیگر، سخن سر تحمیل نوعی تکلیف است که می‌تواند حقوقی یا اخلاقی باشد (گایر، ۱۹۹۷، ۱۲۵). در حالی که مفسران اخلاقی^۶ میان بحث کانت در این خصوص و اخلاق پیوندی ناگسستگی می‌بینند، تا آنجا که تکمیل استنتاج را موکول به پیوند زیبایی با اخلاق می‌دانند، تفسیر غیرهنجاری معتقد است که کانت اینجا از نوعی وظیفه معرفتی بحث می‌کند و نه تکلیفی اخلاقی برای طلب توافق از دیگران (گایر، ۱۹۹۷، ۱۲۵). کوتاه سخن آنکه تفسیر غیرهنجاری گایر، فعل *Zumuten* را هم معادل *demanding* و *exacting* (مطالبه‌کردن) می‌داند و هم معادل *imputing* و *attributing* (نسبت‌دادن) و نهایتاً، بدون هیچ استدلال متقنی، جانب معادل‌های اخیر را می‌گیرد و «پیش‌فرض گرفتن» مورد نظر کانت در بند ۸ را، با نظر به تمام ملاحظات فوق، در رابطه با همین «نسبت‌دادن» می‌داند و نه «مطالبه‌کردن». پس تفسیر معرفتی-غیرهنجاری بر پایه نوعی انتظار عقلانی در نسبت‌دادن احساسی خاص به دیگران در شرایطی خاص صورت‌بندی می‌شود.

۲. بند ۹ - طبق تفسیر گایر، استدلال‌های کانت در بند ۹ به‌دنبال بنیادی معرفتی برای کلیت است تا هرگونه بنیاد اخلاقی را از آن دور نگه دارد. زبان کانت در بند ۶ مؤید این نظر است: «... بنابراین، باید آن را مبتنی بر چیزی بدانند که بتواند آن را در هر شخص دیگری نیز پیش‌فرض بگیرد» (§ ۶: ۲۱۱) و چند سطر جلوتر می‌گوید: «زیرا به‌خاطر همان مشابهت با حکم منطقی است که می‌توانیم آن را برای همه مردم معتبر فرض کنیم» (§ ۶: ۲۱۱). تفسیر غیرهنجاری معتقد است استفاده کانت از فعل

^۱ expecting

^۲ attributing

^۳ demanding

^۴ requiring

^۵ imposing

^۶ *Solle/ ought*

^۷ مهم‌ترین این شارحان عبارتند از: راجرسون (۲۰۰۸، ۱۰۱-۱۰)، آر. کی. الیوت (۱۹۶۸، ۲۴۴-۲۵۹)؛ دونالد کرافورد (۱۹۷۴)؛ کنت راجرسون (۱۹۸۶ و ۲۰۰۸)؛ سلیم کمال (۲۰۰۲ و ۲۰۱۴)؛ آنتونی ساویل (۱۹۸۷) و رابرت پیپین (۱۹۹۶) به تفسیر اخلاقی از استنتاج نقدهایی جدی وارد است. (رک. سلمانی و میرزایی، ۱۳۹۸)

presuppose (پیش‌فرض گرفتن) که بیش‌تر بار معرفتی دارد به‌جای demand (طلب‌کردن) که بیش‌تر ناظر به وجه عملی است، نشان می‌دهد که احساس لذت در دیگران پیش‌فرض گرفته می‌شود و نه اینکه آن را از آن‌ها مطالبه می‌کنیم یا به آن‌ها تحمیل می‌کنیم (گایر، ۱۹۹۷، ۱۲۵). به‌علاوه، از آنجا که کانت در بند ۹ به‌دنبال شرایطی است که تحت آن می‌توان احساس لذت را بر پایه انتقال‌پذیری کلی حالت ذهنی و هماهنگی آزاد قوا به دیگران نسبت داد، لذا می‌توان این مطالبه توافقی یا نسبت‌دادن را بخشی معرفتی تلقی کرد؛ بنابراین، خواه ادعای اخلاقی در حکم ذوقی باشد یا نباشد، در درجه اول این ادعای معرفتی است که حائز اهمیت است (گایر، ۱۹۹۷، ۱۲۵-۶).

۳. بند ۸ - تفسیر غیرهنجاری گایر برای اثبات ماهیت این «انتساب» لذت در احکام ذوقی، به قسمت پایانی بند ۸ متوسل می‌شود. طبق گفته کانت در آنجا، «وقتی شخصی حکمی ذوقی صادر می‌کند باور دارد که رأیی کلی را بیان کرده است» و اینکه «این رأی کلی صرفاً یک ایده است» (S ۸، ۵: ۲۱۶) و بلافاصله می‌گوید: «ممکن است با یقین معلوم نباشد که آیا شخصی که معتقد است حکمی ذوقی صادر کرده، بالفعل نیز موافق با این ایده حکم می‌کند»، ظاهراً بدین دلیل که ممکن است شخص داور در «آگاهی‌اش از جدا کردن همه متعلقات مطبوع و خیر از رضایتی که باز هم برایش باقی می‌ماند» دچار اشتباه شده باشد. تفسیر مزبور با اشاره به متنی از نقد اول، منظور کانت را از اینکه می‌گوید رأی کلی صرفاً یک ایده است، این می‌داند که «انتساب لذت به دیگران یا توافق دیگران با لذت عبارت است از مفهوم اعتبار ابژکتیو نامتعیّن» (گایر، ۱۹۷۹، ۱۲۹). ظاهراً این عدم تعین به عدم قطعیت شرطی مربوط می‌شود که اعتبار چنین انتسابی منوط به آن است: اولاً، احساس لذت خود شخص از هرگونه لذتی که مفهوماً و حساً متعین می‌شود، انتزاع شود که مشخص نیست عملاً این انتزاع رخ می‌دهد یا به‌درستی رخ می‌دهد؛ و ثانیاً، دیگران نیز در شرایط انتزاع مشابهی باشند که معلوم نیست عملاً چنین شرایطی مهیا می‌شود یا به‌درستی مهیا می‌شود. تفسیر غیرهنجاری این «انتساب» را در پیوند با ایده رأی کلی، صرفاً یک «پیش‌بینی ایدئال» می‌داند: تحت شرایط خاص یا ایدئال، هرکس که فلان ابژه را دریافت کند، لذتی را که از آن دریافت می‌کند همچون ما خواهد بود (گایر، ۱۹۷۹، ۱۳۹-۴۷ و ۱۶۲-۴).

گفتنی است که تفسیر غیرهنجاری علاوه بر سه شاهد متنی فوق برای خوانش غیرهنجاری خود از ادعای ذوق، تحلیل دیگری هم در پشتیبانی از خوانشش ارائه می‌دهد. این تفسیر معتقد است «مطالبه لذت از دیگران در شرایط خاص ممکن است ناشی از اعتقاد به دو پیش‌فرض باشد: اولاً، پیش‌فرض شخص این است که حق دارد دیگران را قادر به لذت‌بردن از آن ابژه در شرایط خاص بداند و ثانیاً، پیش‌فرض او این است که مطالبه این لذت از دیگران برآورده می‌شود یا خواهد شد، یا این لذت می‌تواند به دیگران نسبت داده شود» (گایر، ۱۹۷۹، ۱۲۶).

۳. استنتاج احکام ذوقی بر اساس خوانش غیرهنجاری گایر از تفسیر معرفتی

پس از ذکر دلایل گایر در تفسیر غیرهنجاری خود از استنتاج، حال ببینیم که او بر پایه این دلایل، استنتاج کانت در نقد سوم را چگونه تفسیر می‌کند. تفسیر غیرهنجاری (هم‌نظر با مفسران معرفتی-هنجاری^۱) معتقد است هرگونه پیوست دیالکتیکی به استنتاج «پیوستی کاملاً ناروا از کار درمی‌آید» (گایر، ۱۹۷۹، ۲۷۸)؛ لذا بر آن است که تلاش‌های کانت برای استنتاج در همان بخش تحلیل، یعنی بندهای ۱ تا ۴۰ صورت می‌گیرد. طبق این تفسیر، کانت در طول بخش تحلیل دو تلاش برای استنتاج در کار می‌کند: یک بار در بند

^۱ هنری ایسون از برجسته‌ترین مدافعان این تفسیر است؛ (رک. ایسون، ۲۰۰۱، ۱۶۰-۹۲)

۲۱ و بار دیگر در بندهای ۳۸ و ۳۹ که گرچه در جزئیاتشان فرق دارد، ولی راهبرد اصلی آنها یکسان است (گایر، ۱۹۹۷، ۲۴۷). هر دو تلاش از نظر این تفسیر، در رابطه با حقانیت حس مشترک هستند که حکم ذوقی پیش فرض می‌گیرد، ولی به خاطر عدم تکافوی‌شان که ناشی از «محدودیت بسیار زیادشان» است به شکست می‌انجامد (گایر، ۱۹۹۷، ۱۰). گایر اینجا به همان خوانش غیرهنجاری خود از ادعای ذوق متوسل می‌شود و می‌گوید: «استنتاج حکم استتیک باید استدلالی باشد که برای نسبت‌دادن احساس‌های خاص به دیگران در شرایطی خاص کافی باشد... تحلیل خود کانت از حکم استتیک لازم می‌آورد که استنتاجش به جزئیات بپردازد» (گایر، ۱۹۹۷، ۲۷۲) (تأکید از من است). این تعبیر از ماهیت استنتاج کانت، از دو بخش تشکیل شده است که هر کدام مسائلی را به بار می‌آورد: یکی به محدودیت بسیار زیاد آن برمی‌گردد و دیگری به این ادعا که تحلیل کانت مستلزم آن است که استنتاج او به جزئیات بپردازد. به واقع، مسئله دوم نتیجه مسئله اول، یعنی محدودیتی است که این تفسیر به استنتاج کانت منتسب می‌کند. ابتدا به مسئله اول می‌پردازیم.

گایر با اشاره به عبارتی از بند ۳۲ بدین مضمون: «گفتن اینکه "این گل زیباست" معادل آن است که بگوییم مدعای جزئی آن هرکسی را راضی می‌کند» (§۳۲، ۵: ۲-۲۸۱) (تأکیدها از من است)، برای تحمیل این محدودیت به استنتاج دو دلیل ذکر می‌کند: ۱. مؤلفه سوژکتیو ضروری حکم ذوقی، حالت خاص لذت‌بخش هماهنگی میان خیال و فاهمه است و از آنجا که ۲. این حالت توسط ابژه‌ای خاص ایجاد می‌شود که از طریق مفهوم‌سازی نمی‌توان آن را در طبقه خاصی از اشیا گنجانده که موجب این حالت خاص‌اند، این نتیجه حاصل می‌آید که حکم باید لذت را با نظر به واکنش دیگران به همین ابژه خاص بدان‌ها نسبت دهد (گایر، ۱۹۹۷، ۲۴۲). نتیجه این استدلال این است که چون حکم ذوقی این احساس خاص را به دیگران منتسب می‌کند، استنتاج باید نشان دهد چنین انتسابی که ناظر است به انتظار عقلانی توافق، انتسابی موجه است (گایر، ۱۹۹۷، ۳۱۵). به عبارت دیگر، اگر این لذت، لذتی ضروری است، پس وظیفه استنتاج این است که آن را توجیه کند.

طبق نظر گایر، استنتاج در وظیفه‌ای که بر عهده دارد، نمی‌تواند موفق باشد، زیرا این استدلال در توجیه چنین ادعایی کامل نیست، زیرا حتی اگر در انتساب احساس استتیک خاص‌مان (لذت) به هماهنگی میان فاهمه و خیال برحق باشیم، نه می‌توان ثابت کرد که دیگران باید از این توانایی کلی به مثابه امری ضروری برای تجربه احساس مزبور برخوردار باشند و نه می‌توان نشان داد که این ادعا به‌طور خاص به فعالیت‌ها یا حالات ذهنی دیگران اطلاق‌پذیر است (گایر، ۱۹۷۹، ۳۱۱-۱۲). لذا گرچه گایر ابتدا معتقد است استنتاج کانت تا بخش دیالکتیک ادامه نمی‌یابد، ولی نهایتاً می‌پذیرد که کانت به دلیل ناکامی در دو تلاش خویش در بندهای ۲۱ و سپس ۳۸ و ۳۹، ناگزیر می‌شود پرسش از اعتبار بیناسوژکتیو حکم ذوقی را بار دیگر در بخش دیالکتیک مطرح کند، هرچند طرح این پرسش در آنجا نارواست (گایر، ۱۹۹۷، ۲۷۸ و ۳۳۱). دلیل ناروا دانستن هرگونه پیوست دیالکتیکی به استنتاج هم این است که اعتقاد استعلایی کانت را به محدوده‌های پژوهش‌های متافیزیکی نقض می‌کند (گایر، ۱۹۹۷، ۳۳۷): به دیگر سخن، کانت نهایتاً نمی‌تواند از نوعی تضمین متافیزیکی اتفاق نظر ذوقی که اخلاف او بدان متوسل شده بودند، آن‌طور که خودش تصور می‌کرد، اجتناب کند (گایر، ۱۹۹۷، ۱۰) و لذا بایسته‌های استعلایی فلسفه‌اش را زیرپا می‌گذارد.

در ادامه، به آن بخش از ادعای تفسیر غیرهنجاری گایر می‌پردازیم که معتقد است تحلیل کانت لازم می‌آورد که استنتاجش به جزئیات بپردازد و همین امر، یکی از دلایل ناکامی استنتاج اوست.

همان‌طور که ابتدای این بخش مفصلاً بحث شد، تفسیر غیرهنجاری در وهله اول، در خوانش خود برای انتظارِ توافق امتیاز قائل می‌شود و نه مطالبه توافقی و آنجا هم که از مطالبه حرف می‌زند، این مطالبه را صرفاً مطالبه‌ای غیرهنجاری یا معرفتی مبنی بر نسبت‌دادن احساسی خاص به دیگران در شرایط خاص وصف می‌کند. به بیان خاص‌تر، قصد این تفسیر «توجیه پیش‌فرض معرفت-شناختی ادعای آگاهی از حالات سوپژکتیو دیگران است» (گایر، ۱۹۷۹، ۲۶۰). از این امر نتیجه‌ای حاصل می‌آید که به قدر کافی معقول به نظر می‌رسد: مبحث استنتاج به‌منظور موفق‌شدن، هم باید نشان دهد که ما حق داریم ادعایی مبنی بر توافق دیگران داشته باشیم و هم اینکه محق‌ایم احساس‌های خاصی را در شرایطی خاص به دیگران نسبت دهیم. تفسیر مزبور با اشاره به عبارتی از بند ۳۲ بدین مضمون که «گفتن اینکه "این گل زیباست" معادل این است که اظهار کنیم مدعای جزئی آن هرکسی را راضی می‌کند» (۲۳۵، ۵، ۲۸۱-۲) (تأکید از من است) و با توسل به ملاحظه‌ای از مقاله «در باب معیار ذوق» هیوم مبنی بر اینکه «وقتی منتقدان به جزئیات می‌پردازند، این اتفاق نظر ظاهری از بین می‌رود و اختلاف نظر آن‌ها آشکار می‌شود»، اصرار می‌ورزد که «تحلیل خود کانت از حکم استتیکی مستلزم آن است که استنتاج او به جزئیات پردازد» (گایر، ۱۹۷۹، ۲۷۲) و پرداختن به جزئیات، بستر اختلاف نظر را فراهم می‌کند، چراکه در اشتغال به موارد جزئی همیشه امکان بروز خطا وجود دارد؛ و همین امر، استنتاج او را به هزیمت می‌کشاند.

تفسیر گایر با این خوانش، برای نشان دادن اینکه «پرداختن به جزئیات» شکافی بزرگ در بحث کانت ایجاد می‌کند، به مشکل چندانی بر نمی‌خورد. شکاف مذکور در این تفسیر به طرق مختلفی توصیف می‌شود، ولی نکته اصلی آن، به زبان ساده، این است که انتساب کلی توانایی عام برای شناخت یا حکم، یعنی، توانایی متحدساختن (یا اندراج) کثرات به وسیله مفاهیم (یا اندراج شهودها تحت آن‌ها)، مستلزم توانایی کلی مشابهی برای واکنش نشان دادن (از طریق احساس) نیست وقتی این متحدساختن (یا اندراج) نیازی به هیچ مفهومی نداشته باشد. در نتیجه، لازم نیست هرکس به متحدسازی (یا اندراج) مشابه، واکنش یکسانی نشان دهد، که این بدان معناست که این استدلال نمی‌تواند، با توسل به انگاره حس مشترک در بند ۲۱ و ۲۲ که اینجا هنوز یک حس مشترک شناختی (به معنای برخورداری از قوای شناختی سالم) است،^۱ از کلیت شرایط شناخت، کلیت واکنش استتیکی را اثبات کند (گایر، ۱۹۷۹، ۲۱۸-۲۲) و لذا طبق تفسیر غیرهنجاری، تلاش کانت برای استنتاج در بند ۲۱ به شکست می‌انجامد.

۴. نقد خوانش غیرهنجاری از تفسیر معرفتی

۱. گفتیم که تفسیر غیرهنجاری، از پیش‌فرض گرفتن این واقعیت که حکم ذوقی برای دیگران معتبر است، به استنتاج این پیش‌فرض می‌رسد که مبنای ایجابی آن هم برای دیگران قابل وصول است؛ ولی به نظر می‌رسد این تلقی نمی‌تواند درست باشد، زیرا حرف کانت این است که چیزی که ما در دیگران پیش‌فرض می‌گیریم، مبنای تعیین بخش (یا ایجابی) حکم‌مان نیست، بلکه مبنای رضایت‌مان است. به واقع، کانت با این کار، دیگر نیازی به تبیین چیزی پیدا نمی‌کند که در داوری شخص رخ می‌دهد، زیرا این کار جنبه تجربی دارد و در حیطه روان‌شناسی تجربی جای می‌گیرد؛ بلکه فقط کافی است به ویژگی‌های قوای شناختی متمرکز شود که این رضایت را ممکن می‌سازند (ریند، ۲۰۰۰، ۷)، قوایی که اشتراک آن‌ها در همه سوژه‌های داور، مبنای بیناسوپژکتیو انتقال‌پذیری این احساس

^۱ حس مشترک که در دقیقه چهارم همان حس مشترک شناختی است، در بند ۴۰، یعنی درست بعد از مبحث استنتاج، معنای جدیدی می‌یابد بدین مضمون: قرارگیری قوای فاهمه و خیال در یک وضعیت مشخص غیرشناختی (آزاد) ذوق در این معنا به‌مثابه نوعی حس مشترک است، لذا حس مشترک را اینجا باید «حس مشترک استتیکی» دانست و نه شناختی

سوئزکتیو را فراهم می‌کند؛ در صورتی که اگر بخواهیم مبنای تعیین بخش حکم را در دیگران پیش‌فرض بگیریم، عملاً از وادی استعلایی خارج و وارد وادی تجربی و روان‌شناختی خواهیم شد.

۲. گفته شد که تفسیر غیرهنجاری معتقد است کانت در عبارات بند ۷ از نوعی وظیفه معرفتی بحث می‌کند و نه تکلیف اخلاقی برای طلب توافق از دیگران^۱ و بر همین اساس «پیش‌فرض گرفتن» موردنظر کانت در بند ۸ را در رابطه با «نسبت‌دادن»^۲ احساس به دیگران می‌داند و نه «مطالبه کردن» این احساس از آن‌ها. ولی به اعتقاد بسیاری از ناقدان این تفسیر، هیچ دلیلی در متن وجود ندارد که دال بر این باشد که ادعای ذوق را انتظاری عقلانی برای توافق یا به عبارتی، کنش نسبت‌دادن احساس به دیگران بدانیم. نقدی که اینجا وارد است، این است که تفسیر مزبور با چنین خوانشی، ادعای ذوق را از هرگونه محتوای هنجاری موردنظر کانت عاری می‌کند. از طرف دیگر، ترجمه *Zumuten* در متن کانت به *exact* هم چندان درست نیست، زیرا *exact* کردن چیزی از کسی صرفاً به معنای *demand* کردن آن یا مطالبه آن نیست، بلکه مطالبه‌ای است که به تصاحب آن چیز ختم می‌شود (چیزی شبیه زورگیری)، حال آنکه چنین معنایی از *Zumuten* آلمانی بر نمی‌آید (ریند، ۲۰۰۰، ۷-۸)؛ پس به نظر می‌رسد، در هر حال، همان *demand* یا *require* بهترین معادل برای *Zumuten* باشد، معادلی که هر دو تفسیر بدیل دیگر (یعنی تفسیرهای «هنجاری-اخلاقی» و «معرفتی-هنجاری») آن را قبول دارند، هرچند اصلاً تلقی مشابهی از ماهیت این مطالبه ندارند.

۳. وقتی گایر با استناد به عبارات کانت در بند ۶ «پیش‌فرض گرفتن» مبنای رضایت در همگان را دارای بار معرفتی و غیرهنجاری تلقی می‌کند، هیچ توجیه خاصی برای تفسیر خود از انتقال‌پذیری کلی به مثابه انتساب احساس‌هایی خاص به دیگران ارائه نمی‌دهد (ریند، ۲۰۰۰، ۸) و به جای آن، فقط می‌کوشد نشان دهد اولاً استدلال‌های کانت تماماً معرفت‌شناختی‌اند و ثانیاً ادعای ذوق عاری از هرگونه ملاحظه اخلاقی است (ریند، ۲۰۰۰، ۸). لذا ادعای او مبنی بر اینکه منظور کانت از مطالبه توافق صرفاً نوعی نسبت‌دادن معرفت‌شناختی احساس‌های خاص به دیگران در شرایط خاص است، نمی‌تواند وجهی داشته باشد، زیرا چه دلیلی دارد وقتی کانت منظورش از ادعای توافق همین «نسبت‌دادن» ادعایی تفسیر گایر باشد، می‌بایست از افعالی با بار معنایی الزام‌آور مثل *demanding* و *requiring* (مطالبه کردن) استفاده کند. پس می‌توان گفت اصرار تفسیر مزبور به خوانش غیرهنجاری خود و تأکید بر افعال *attributing* و *imputing* به عنوان معادل‌های مناسب برای *Zumuten* آلمانی برای تبیین ماهیت ادعای ذوق، چیزی جز این نیست که توجیهی برای دعاوی معرفت‌شناختی آن فراهم کند؛ اصراری که نهایتاً به خاطر تلاش برای «نسبت‌دادن» یا حتی «تحمیل» چیزهایی به نظریه کانت که به سختی به آن می‌چسبید، دسن آخر تصنعی از کار درمی‌آید.

۴. به استدلال گایر در خوانش غیرهنجاری خود از نهاده‌های بند ۸ مبنی بر اینکه ایده «رای کلی» صرفاً یک «پیش‌بینی ایدئال» است، لااقل دو نقد وارد است:

الف. هیچ دلیلی برای این باور وجود ندارد که منظور کانت از اصطلاح «ایده» حاکی از نوعی عدم قطعیت باشد، به دو دلیل: اولاً، حرف کانت در متنی از نقد اول که تفسیر غیرهنجاری بدان استناد می‌کند، این است که اصول تنظیمی عقل دارای «اعتبار ابژکتیو ولی نامتعیّن» هستند، و نه خود ایده‌ها (الف ۶۶۳/ب ۶۹۱)؛^۳ این اصول، کاربردهای ایده‌های جهان‌شناختی معینی از عقل هستند؛ هیچ

^۱ *demanding*

^۲ *attributing*

^۳ ارجاعات به ترجمه انگلیسی نقد اول بر اساس این منبع بوده است: کانت، ۱۹۹۸

دلیلی وجود ندارد که این گفته کانت را درباره اصول مزبور، به عنوان تعریف ایده‌ها به طور کلی قلمداد کنیم. ثانیاً، حتی اگر فرض کنیم کانت اعتبار ابژکتیو نامتعین را به ایده‌ها به طور کلی نسبت داده باشد، نامعقول است که تصور کنیم منظور او از عدم تعین، عدم قطعیت تجربی است. او در نقد اول، ایده را به مثابه یک مفهوم ضروری عقل توصیف می‌کند که هیچ ابژه متناظر با آن، در حواس نمی‌تواند داده شود (الف/۳۲۷/ب/۳۸۳). تعریف او از ایده در دو فقره از نقد قوه حکم نیز مشابه همین تعریف نقد اولی است: یکی مربوط به بند ۴۹ است: «یک ایده عقل... مفهومی است که هیچ شهودی (تصور از قوه خیال) نمی‌تواند با آن تکافو کند» (۴۹§، ۵: ۳۱۴) و دیگری مربوط به بند ۷۹: «یک ایده عقلی هرگز نمی‌تواند به یک شناخت تبدیل شود، زیرا حاوی مفهومی (از فوق محسوس) است که هرگز هیچ شهودی متناسب با آن نمی‌تواند داده شود» (۷۹§، ۵: ۳۴۲). اگر همه ایده‌های عقلی دارای اعتبار ابژکتیو ولی نامتعین هستند، دلیلش تنها این است که فراتر از مرزهای تجربه ممکن‌اند و نه بدین خاطر که کاربردشان در تجربه قطعیت ندارد و یا به عبارتی، نامطمئن است.

ب. تفسیر غیرهنجاری گایر در خوانش رأی کلی به عنوان یک ایده (یعنی به مثابه پیش‌بینی‌ای ایدئال) دو ملاحظه بسیار مهم خود کانت در ابتدای پاراگراف آخر بند ۸ را ملحوظ نمی‌دارد. کانت به دو دلیل می‌گوید که رأی کلی یک ایده است: اولاً، «در حکم ذوقی هیچ چیز اصل موضوع قرار نمی‌گیرد جز همین رأی کلی ناظر به رضایت بدون دخالت مفهوم» و ثانیاً، «حکم ذوقی موافقت همگان را اصل موضوع قرار نمی‌دهد، بلکه فقط این موافقت را به عنوان مصداقی از قاعده‌ای کلی که تصدیق آن را نه از مفاهیم بلکه از موافقت دیگران انتظار دارد، به همه نسبت می‌دهد» (۸§، ۵: ۲۱۶). تفسیر مزبور (گایر، ۱۹۷۹، ۱۲۷-۹) این عبارات را در ملاحظه خود از مبنا ناپدید می‌کند که کانت از فعل «اصل موضوع قرار دادن» استفاده می‌کند و همین امر باعث می‌شود نتواند آن را با در نظر گرفتن تمام ملاحظات فنی مورد نظر کانت از آن به خوبی تبیین کند. ولی فهم منظور کانت از ایده اینجا چندان دشوار نیست. رأی کلی مورد نظر کانت «صرفاً یک ایده است»، زیرا یک مفهوم است، البته نه مفهوم اینکه مردم چگونه داوری می‌کنند یا می‌توانند بکنند، یا خواهند کرد، بلکه مفهوم اینکه چگونه باید داوری کنند. به واقع، این ایده بار معنایی هنجاری دارد و نه طبق تعبیر گایر از آن، باری غیرهنجاری به مثابه پیش‌بینی‌ای صرفاً ایدئال. اما به نظر می‌رسد که تفسیر دیگری هست که مناسبت بیشتری با متن بند ۸ دارد، بدین مضمون: این ایده نمی‌تواند به نحوی متکافو در شهود نمایش داده شود، اما نه بدین خاطر که پیش‌بینی‌ای ایدئال است، بل بدین دلیل که هیچ مفهوم هنجاری نمی‌تواند چنین کند. حتی اگر کسی عملاً با حکم من موافق باشد، آگاهی از این واقعیت برابر با نمایش متکافوی ایده رأی کلی نخواهد بود، زیرا این ایده صرفاً حاکی از آن است که چیزها چگونه هستند، نه اینکه چگونه باید باشند (ریند، ۲۰۰۰، ۹ و ۱۱).

۵. گفتیم که گایر معتقد است مطالبه لذت از دیگران در شرایط خاص، ممکن است ناشی از اعتقاد به دو پیش‌فرض باشد: اولاً، پیش‌فرض شخص این است که حق دارد دیگران را قادر به لذت بردن از آن ابژه در شرایط خاص بداند و ثانیاً، پیش‌فرض شخص این است که مطالبه این لذت از دیگران برآورده می‌شود یا خواهد شد، یا این لذت می‌تواند به دیگران نسبت داده شود. ادعای او درباره پیش‌فرض اول محل ایراد نیست، ولی ادعای او درباره پیش‌فرض دوم به نظر نامعقول می‌رسد، به دو دلیل: نخست اینکه کاملاً این امکان وجود دارد (و معمولاً نیز همین‌طور است) که مطالبه‌ای صورت پذیرد ولی برآورده نشود و این امر در وجود خود مطالبه خلی وارد نمی‌کند، و ثانیاً نسبت دادن لذت شخص به دیگران ضرورتاً به معنای آگاهی از این امر نیست که دیگران عملاً در آن شریک خواهند بود، مثلاً ممکن است این انتساب صرفاً بر اساس حدس و گمان بوده باشد. در هر صورت، به نظر می‌رسد تفسیر غیرهنجاری از

عهده اثبات این مسئله بر نمی آید که مطالبه مضمّر در حکم ذوقی مبتنی بر انتسابی غیرهنجاری است و لذا نمی تواند پشتیبانی خوبی از خوانش غیرهنجاری خود از ادعای حکم به عمل آورد و نهایتاً نمی تواند آن گونه که باید و شاید ما را در پذیرش خوانش خود متقاعد کند (ریند، ۲۰۰۲، ۶).

۶. در آخر، نقد کلی وارد به تفسیر غیرهنجاری گایر این است که گرچه به حق می کوشد ادعای معرفت شناختی ذوق را از ملاحظات اخلاقی دور نگه دارد، اما این کار را به بهای عاری ساختن آن از تمام خصلت های هنجارینش انجام می دهد.

۵. نقد استنتاج احکام ذوقی بر اساس خوانش غیرهنجاری از تفسیر معرفتی

۱. گفته شد که طبق تفسیر غیرهنجاری، استنتاج حکم استتیکی باید استدلالی باشد که برای نسبت دادن احساس های خاص به دیگران در شرایط خاص کافی باشد... لذا بر آن است که تحلیل خود کانت از حکم استتیکی لازم می آورد استنتاجش به جزئیات بپردازد و همین محدودیت، استنتاج او را به هزیمت می کشاند. در مقابل تفسیر گایر، می توان استدلال کرد که استنتاج هیچ ربطی به توجیه انتساب احساس های خاص به دیگران در شرایطی خاص ندارد و لذا این تفسیر در تعیین چنین تکلیفی برای استنتاج کانت برحق نیست؛ چراکه تحمیل چنین محدودیتی به آن، چاره ای جز این باقی نمی گذارد که آن را نهایتاً ناکامل و ناموفق ارزیابی کند. در پاسخ به تفسیر گایر، می توان به دو فقره از متن خود کانت استناد کرد که کانت چنین وظیفه ای به استنتاج محول نکرده است:

الف) بند ۹ - به گفته کانت در این بند، «انتقال پذیری کلی حالت ذهنی در تصور داده شده است که باید به مثابه شرط سوژکتیو حکم ذوقی در بنیاد آن باشد و لذت از ابژه را به مثابه نتیجه خود داشته باشد» (۹§، ۵: ۲۱۷)؛ به عبارت دیگر، لذت احساس شده ما در داوری ابژه زیبا باید نتیجه این داوری باشد و نه مبنایی این چنین قوی و تحدیدکننده، که تفسیر اخیر آن را به صورت «احساس خاص» توصیف می کند؛

ب) بند ۳۷ - مهم تر آنکه، به گفته کانت در این بند، نه [احساس خاص] لذت، بلکه اعتبار کلی این لذت است که برای هرکس معتبر تصور می شود یا قابل انتقال/انتساب به همگان است (۳۷§، ۵: ۲۸۸).

فهم درست گفته کانت در بند ۳۷ مستلزم فهم دقیق منظور او از کلیت سوژکتیو حکم ذوقی است. منظور از آن، ویژگی منطقی حکم ذوقی مطروحه در بند ۳۲ است که کانت آن را نخستین ویژگی حکم ذوقی معرفی می کند و زمینه آن در پاراگراف آخر بند ۳۱ فراهم می شود و برحسب آن، حکم ذوقی باید به نحو کلی معتبر باشد، چنان که گویی حکمی ابژکتیو است (۳۲§، ۵: ۲۸۱)؛ به دیگر سخن، اگر این حکم، یک حکم ذوقی محض است، پس با احساس کلیت آن همراهی خواهد شد. لذا استنتاج باید، به نوعی، اعتبار ابژکتیو این حکم را اثبات کند (مک میلان، ۱۹۸۵، ۴۸). ملاحظه مهم دیگری که به این مسئله مربوط می شود، در رابطه با بند ۲۱ است که تفسیر غیرهنجاری نخستین تلاش کانت برای استنتاج را بدان منتسب می کند و نهایتاً هم آن را ناکامل و ناموفق می داند. این گفته، حاصل غفلت از این ملاحظه مهم است که کانت در این بند «حس مشترک» را شرط لازم ذوق و شناخت می داند (۲۱§، ۵: ۲۳۹) و نه شرط کافی آن. انگاره *sensus communis* (سِنسوس کُمونیس) کانت عبارت است از ایده پذیرش کلی احساس های برآمده از توافق میان فاهمه و خیال، آن گونه که در کنش های مختلف تأمل درگیر می شوند. این کنش های تأمل گاهی با احساس لذت قرین اند و گاهی با احساس الم. در میان این احکام تأملی، تنها یک نوع حکم درباره ابژه وجود دارد که حاکی از اشتغال محض غایتمندی (در نسبت میان خیال و فاهمه) است و آن عبارت است از حکم ناظر به زیبایی. حس مشترک نه تنها برای حکم ذوقی، بلکه

برای دیگر صورت‌های حکم (خواه اخلاقی خواه شناختی) نیز شرطی لازم است و نه کافی. به عبارت دیگر، حس مشترک شالوده ذوق و شناخت نیست، بلکه برای ممکن شدن آن‌ها صرفاً پیش فرض گرفته می‌شود (و به عبارتی، نقشی صرفاً تنظیمی دارد). با این اوصاف، وظیفه استنتاج، اثبات شرایط لازم اقسام احکام نیست، بلکه اثبات شرایط کافی آن است. به دیگر سخن، سروکار تضمین هر چیزی با شرایط کافی آن است و نه شرایط لازم آن. حال، طبق گفته کانت در انتهای بند ۳۱، «تبیین ویژگی‌های منطقی [دوگانه] حکم ذوقی... برای استنتاج این قوه شخصی کافی است» (۳۵، ۲۸۱) و منظور از این گفته آن است که شرط کافی احکام ذوقی محض، دو ویژگی منطقی مزبور است. بر این اساس، دیگر نمی‌توان به سادگی هم‌صدا با تفسیر غیرهنجاری، بندهای ۲۱ و ۳۸ و ۳۹ را که به زعم گایر موضوع‌شان در وهله اول حس مشترک است و مساعی کانت برای استنتاج در آن‌ها رخ می‌دهد، به جرم محدودیت بسیار زیادشان و اشتغال‌شان به جزئیات، محکوم به شکست دانست (مک‌میلان، ۱۹۸۵، ۴۹) و گفت که کانت برای تکمیل استنتاج مجبور می‌شود به ناروا دست‌به‌دامن بخش دیالکتیک شود، چراکه حس مشترک (به همراه خودآیینی ذوق) چیزی جز شرط لازم حکم ذوقی نیست، بلکه آنچه بیش از هر چیز دیگری برای استنتاج جنبه بنیادین دارد، همین ویژگی‌های منطقی حکم ذوقی به مثابه شرط کافی آن است. وقتی استنتاج را استدلالی بدانیم که وظیفه آن صرفاً تضمین این حقانیت است، آن‌گاه فقراتی که عهده‌دار این وظیفه‌اند، نه در بندهای ۶، ۹ و ۲۱ و در ادامه در بخش استنتاج و سپس دیالکتیک، یا در بندهای ۲۱، ۳۸ و ۳۹ (طبق تلقی تفسیر غیرهنجاری)، بلکه از بند ۳۰ آغاز می‌شوند که بحث استنتاج کانت رسماً از آنجا کلید می‌خورد و با بخش تذکر منضم به بند ۳۸ که در آنجا اظهار می‌دارد: «این استنتاج از این رو چنین آسان است که هیچ نیازی به توجیه واقعیت ابژکتیو یک مفهوم ندارد» (۳۸۵، ۵: ۲۹۰) خاتمه می‌یابد. به نظر می‌رسد همین بی‌توجهی به پیوند وثیق استنتاج و تضمین حقانیت حکم ذوقی با شرایط کافی آن و در عوض، تأکید بر شرایط لازم آن، باعث شده تفسیر غیرهنجاری، استنتاج را در بندهای موردنظرش ناموفق و ناکامل ببیند و با آنکه به خاطر رویکرد همواره معرفت‌شناختی‌اش به نظریه ذوق کانت به وجه عام و استنتاج او به وجه خاص، هرگونه پیوست دیالکتیکی به استنتاج را ناروا بداند (گایر، ۱۹۷۹، ۲۷۸)، نهایتاً اذعان می‌کند که کانت ناگزیر می‌شود پرسش از حقانیت «اعتبار بینا سوبژکتیو» حکم ذوقی را (به ناروا) مجدداً در بخش دیالکتیک مطرح کند (گایر، ۱۹۷۹، ۲۷۸ و ۳۳۱).

۲. از طرفی نیز تفسیر گایر را در این ادعا که نخستین تلاش کانت برای استنتاج در بند ۲۱ انجام می‌شود، اساساً نمی‌توان برحق دانست و تصور نمی‌کنیم هیچ عقل سلیمی که با تقد سوم کانت آشنا باشد، در این مناقشه‌ای داشته باشد، زیرا کانت در دقیقه چهارم ناظر به «جهت حکم ذوقی» (همچون سه دقیقه اول) هنوز درگیر مسائل مربوط به واقع یا *quid facti* است و می‌خواهد ویژگی ضرورت احکام ذوقی را صرفاً وصف کند و زمینه را برای این ادعای خود در بند ۳۱ هموار کند که ضرورت یک حکم، استنتاج آن را لازم می‌آورد، حتی اگر حکم کلیتی سوبژکتیو یعنی توافق همگان را طلب کند؛ لذا منطقی‌اً او هنوز اینجا نمی‌توانسته دست‌به‌کار توجیه این ادعا شود (ویکس، ۱۴۰۱: ۱۴۴). در حال، باید توجه داشت که در مواجهه با نظریه ذوق کانت همواره باید مراقب مرز میان مسائل مربوط به واقع و مسائل مربوط به حق بود و همان‌گونه که دیدیم همین بی‌توجهی، برخی مفسران را بر آن داشته تا مدعی شوند که کانت کار استنتاج را از همان مباحث ابتدایی بخش تحلیل در چهار دقیقه آغاز می‌کند. با این اوصاف، تفسیر مزبور را نمی‌توان در ادعای مذکور برحق دانست.

۳. شکافی که تفسیر غیرهنجاری مدعی می‌شود میان شرایط شناخت و واکنش استتیک وجود دارد، تماماً نتیجه فرض (ناروای) آن درباره کاری است که یک استنتاج موفق باید انجام دهد، که طبق تفسیر گایر عبارت است از پرداختن به جزئیات. مطمئناً، هر

استنتاجی از این دست باید با جزئیات آغاز کند (این گل زیباست [ما اینجا کاری با مفهوم کلی گل نداریم])، زیرا حکم ذوقی ضرورتاً حکمی شخصی دربارهٔ ابژه‌ای منفرد است. ولی از این امر به سختی نتیجه‌ای حاصل می‌آید که گایر به استنتاج کانتی بار می‌کند، مبنی بر اینکه باید «به جزئیات پردازد.» برعکس، اگر ما تمایز اکیدی را در نظر داشته باشیم که کانت میان *quid* و *quid facti* قائل است، مشخص می‌شود که استنتاج کانتی مستلزم اثبات حقانیت اصل عام ذوق است و اینکه چنین اصلی حتی اگر شخص هرگز نتواند به یقین تعیین کند که حکمی معین با آن مطابقت دارد یا نه، اعتبار خود را همچنان حفظ می‌کند (الیسون، ۲۰۰۱، ۱۸۱)، زیرا طبق گفتهٔ کانت در بند ۱۹ (با این عنوان: «ضرورت سوپژکتیو که ما به حکم ذوقی منتسب می‌کنیم مشروط است» (§ ۱۹، ۵: ۲۳۷) با توجه به درستی اندراج تحت هنجاری نامتعیّن، اینجا با امری صرفاً مشروط مواجهیم و به نظر می‌رسد تفسیر غیرهنجاری به این گفتهٔ مهم کانت توجه نمی‌کند.

از طرف دیگر، در رابطه با همین مسئله، کانت در تذکر منضم به بند ۳۸، پس از اینکه می‌گوید این استنتاج از این رو چنین آسان است که هیچ نیازی به توجیه واقعیت ابژکتیو یک مفهوم ندارد... و «حکم ذوقی فقط تصدیق می‌کند که ما مجازیم همان شروط سوپژکتیو قوهٔ حکم را که در خودمان می‌یابیم، به‌طور کلی برای هر انسانی پیش فرض بگیریم» و لذا فقط تصدیق می‌کند که ابژه داده‌شده را به طرز صحیح تابع این شروط ساخته‌ایم، بلافاصله از دشواری این استنتاج نیز سخن به میان می‌آورد، چرا که تابع‌سازی یا اندراج اینجا با مسائلی روبه‌رو می‌شود که قوهٔ حکم منطقی دچار آن نیست، زیرا در قوهٔ حکم استتیکی ابژه را تحت نسبتی صرفاً محسوس میان قوهٔ فاهمه و قوهٔ خیال که در تصور ابژه متقابلاً هماهنگ‌اند، قرار می‌دهیم و تابع‌سازی اینجا به سهولت می‌تواند گمراه‌کننده باشد، زیرا اینجا، برخلاف قوهٔ حکم منطقی، مفهوم متعیّن در کار نیست، بلکه شرط صوری سوپژکتیو حکم به‌طور کلی، یا همان قوهٔ حکم، نقش این مفهوم را بازی می‌کند (§ ۳۵، ۵: ۲۸۶)؛ اما نکتهٔ بسیار مهم اینجا این است که حتی اگر این اندراج در موردی جزئی به اشتباه صورت گرفته باشد، حقانیت ادعای قوهٔ حکم که روی توافق کلی حساب می‌کند بالکل ملغی نمی‌شود (§ ۳۸، ۵: ۲۹۱). کانت در پانوشت همین بند نیز این مسئله را مجدداً مؤکد می‌دارد و می‌گوید: حتی اگر در اندراج تجربه ذیل اصل ذوق، یا انتزاع حکم از هرگونه عنصر حسی و مفهومی (اعم از جذابیت، عاطفه و قس‌علی‌هذا) خطایی رخ داده باشد، در این صورت فقط از حقی که یک قانون به ما می‌دهد در موردی خاص یا جزئی استفادهٔ نابجا به عمل آمده است، ولی خود حق بالکل ملغی نمی‌شود (§ ۳۸، ۵: ۲۹۱)؛ نتیجه آنکه، برخلاف تلقی تفسیر غیرهنجاری مبنی بر اینکه استنتاج کانت مستلزم آن است که «به جزئیات پردازد»، حتی اگر در موارد جزئی خطایی هم رخ دهد و سبب اختلاف نظر شود، خود حق مبنی بر مطالبهٔ توافق یا انتظار توافق بالکل ملغی نمی‌شود و سروکار استنتاج با همین نوع حقانیت است. لذا تفسیر مزبور در تحمیل چنین محدودیتی به وظیفهٔ استنتاج و ناموفق ارزیابی کردن آن، این ملاحظهٔ مهم را در گفته‌های خود کانت در بندهای ۱۹ و ۳۸ نادیده می‌گیرد.

۴. در آخر، به نظر می‌رسد مشکل اساسی تفسیر گایر، به فرض مبنایی آن برمی‌گردد؛ همان‌طور که دیدیم این تفسیر معتقد است تحلیل کانت مستلزم آن است که استنتاج او به جزئیات پردازد، یعنی دنبال اثبات حقانیت دعاوی ذوقی جزئی باشد و نه صرفاً حکم ذوقی محض. در واقع، کانت برای اثبات حقانیت احکام ذوقی جزئی باید این رأی مبنایی خود را نادیده بگیرد که ضرورت مضمون در حکم ذوقی اثبات‌پذیر به وسیلهٔ دلیل و برهان نیست و نادیده گرفتن این دیدگاه اساسی همان و دست کشیدن از یکی از دو ویژگی منطقی ذوق همان، که طبق فرض، آن قدر برای استنتاج اهمیت دارند که به گفتهٔ خود کانت، «تبیین» آن دو ویژگی برای استنتاج کافی خواهد بود. در نتیجه، اگر طبق این تفسیر، بخشی از وظیفهٔ استنتاج کانتی این باشد که ثابت کند ابژه‌هایی وجود دارند که

شخص باید از آن‌ها کسب لذت کند، یعنی آن‌ها را زیبا بیابد و حق دارد رضایتِ دریافتی خود را نیز به دیگران نسبت دهد یا از آن‌ها مطالبه کند، آن‌گاه توفیق در انجام چنین تکلیفی تنها در صورتِ تضعیفِ یکی از فرضِ مقدم‌های مبنایی آن، یعنی دومین ویژگی منطقی حکم ذوقی حاصل خواهد شد. چنین چیزی، به‌وضوح، نقض غرض استنتاج کانتی است. اگر بخواهیم مسئله را از زاویه دیگری بنگریم، باید به دومین منبع آشفتگی‌ای اشاره کنیم که هدف کانت را در نقد سوم دچار ابهام می‌کند. این آشفتگی به ماهیت تضمینی برمی‌گردد که استنتاج کانت بناست فراهم کند. بر اساس نخستین عبارت بند ۳۱، این تضمین بناست در رابطه با حقانیتِ «قسمی» احکام باشد و نه هیچ حکم جزئی یا بخصوصی. به‌نظر می‌رسد منظور کانت از «قسمی» احکام اینجا چیزی جز احکام مربوط به سه نقد او نیست، چرا که هر سه نقد او، بخشی به‌نام استنتاج دارند. از قرار معلوم، این مسئله، فهم‌گایر از تفسیر غیرهنجاری خود از استنتاج کانت را تحت‌شعاع قرار داده است. به‌زعم او، توجیه احکام ذوقی به‌ناگزیر باید به جزئیات بپردازد، زیرا باید «انتساب احساس‌هایی خاص را در شرایط خاص به دیگران توجیه کند.» ولی این ایده که ما همواره می‌توانیم (ضرورتاً) لذت از ابژه‌ای خاص را به هر کس نسبت دهیم، بی‌معنا از کار درمی‌آید. از آنجاکه احساسی که در حکم ذوقی در مقام محمول قرار می‌گیرد (و به دیگران نسبت داده می‌شود) توجیه‌کننده انتسابش به دیگران نیست، بلکه بیشتر شالوده‌ی شرایط سوژکتیو را می‌سازد، پس هیچ نیازی به استنتاجی نیست که وظیفه آن توجیه چنین احساس‌های خاص دیگران باشد. تنها لازم است، احساسی لذت‌بخش، یعنی هر حالت آگاهانه‌ای از داور که ملازم حکم اوست، قابل انتساب به دیگران باشد. فهم این نکته منوط به این قیدوشرط است که داور نباید در اندراج تجربه ذیل اصل ذوق (یعنی شرط صوری سوژکتیو حکم به‌طور کلی یا همان قوه حکم [۳۵۵، ۵: ۲۸۶]) که در حکم ذوقی جای مفهوم محض فاهمه را می‌گیرد، به سبب دخالت عوامل بیرونی چون جذابیت، عاطفه، کمال و سودمندی دچار اشتباه شده باشد. لذا پایان سخن آنکه، برخلاف تلقی بسیار تحدیدکننده تفسیر غیرهنجاری‌گایر از وظیفه استنتاج، مبنای انتساب حالت ذهنی من به دیگران نباید مقایسه‌ای ایجابی میان احساس خاص من و احساس خاص دیگران باشد، بلکه مبنای این انتساب، بیشتر این پیش‌فرض من است که اگر شخص دیگری حکم یکسانی مبنی بر نسبت‌دادن زیبایی به یک ابژه وضع می‌کند، این کار را تنهاوتنها بر اساس یک حالت ذهنی مشابه، یعنی اساساً با نظر به صورت منطقی ابژه که حکمش طبق آن سامان می‌یابد، انجام می‌دهد.

نتیجه‌گیری

با توجه به جمیع مباحث طرح شده در این پژوهش برای پاسخ به پرسش اول مقاله مبنی بر دلایل‌گایر برای طرح تفسیر معرفتی- غیرهنجاری، مشخص شد که او با استناد به عبارتی از §۳۲ و رجوع به دیدگاهی از هیوم در «در باب معیار ذوق» به‌عنوان شاهد مثال، مدعی می‌شود که استنتاج حکم استتیک باید استدلالی باشد که برای «نسبت‌دادن» احساس‌های خاص به دیگران در شرایط خاص کافی باشد و نهایتاً به این نتیجه می‌رسد که تحلیل خود کانت لازم می‌آورد که استنتاج او به جزئیات بپردازد و چون پرداختن به جزئیات، منشأ اختلاف نظر است، لذا کانت از توجیه کلیت احکام استتیک بازمی‌ماند و به‌ناروا مجبور شود بایسته‌های استعلایی فلسفه‌اش را نقض کند و دست‌به‌دامن بخش دیالکتیک شود. ولی همان‌گونه که مشخص شد، از آنجاکه احساسی که در حکم ذوقی در مقام محمول قرار می‌گیرد، توجیه‌گر انتسابش به دیگران نیست، بلکه بیشتر شالوده‌ی شرایط سوژکتیو حکم را می‌سازد، پس هیچ نیازی به استنتاجی نیست که وظیفه آن توجیه چنین احساس‌های خاص دیگران باشد. از این‌رو، تنها لازم است که احساسی لذت‌بخش، یعنی هر حالت آگاهانه‌ای از داور که ملازم حکم اوست، قابل انتساب به دیگران باشد. شرط درستی این انتساب آن است که داور نباید در اندراج تجربه ذیل شرط صوری سوژکتیو حکم به‌طور کلی یا همان قوه حکم (اصل ذوق) تحت‌تأثیر عوامل بیرونی نظیر

جذابیت، عاطفه، کمال و... باشد. با این اوصاف، وقتی گایر چنان وظیفه‌ای برای استنتاج مقرر می‌کند، ظاهراً این واقعیت را فراموش می‌کند که از متن کانت هرگز چنین چیزی بر نمی‌آید، بلکه کانت می‌گوید که تنها لازم است احساسی لذت‌بخش قابل انتساب به دیگران باشد البته مشروط بر آنکه در گنجاندن تجربه ذیل اصل ذوق تحت‌تأثیر عوامل مخل بیرونی نبوده باشد. لذا در پاسخ به پرسش دوم پژوهش می‌توان گفت که گایر با تکیه بر دلایلی که برای تفسیر معرفتی-هنجاری خود از استنتاج ارائه می‌کند، نمی‌تواند از عهده تبیین درست استنتاج زیباشناختی کانت برآید.

منابع

کانت، ایمانوئل. (۱۳۸۸). *تقد قوه حکم*. ترجمه عبدالکریم رشیدیان. چاپ پنجم. تهران، نشر نی.
میرزایی، داود و سلمانی، علی. (۱۳۹۸). نقد و بررسی تفسیر اخلاقی از استنتاج زیباشناختی در اندیشه کانت. *پژوهش‌های فلسفی*. ۱۳(۲۶)، ۲۱۳-۲۳۲.
ونزل، کریستین هلموت. (۱۳۹۵). *مسائل و مفاهیم کلیدی زیباشناسی کانت*. ترجمه داود میرزایی و مانیا نوریان. تهران، نشر حکمت.
ویکس، رابرت. (۱۴۰۱). *راهنمای کامل تقد قوه حکم کانت*. ترجمه داود میرزایی. تهران، فرهنگ معاصر.

References

- Allison, H. E. (2001). *Kant's theory of taste*. Cambridge University Press.
- Crawford, D. (1974). *Kant's aesthetic theory*. University of Wisconsin Press.
- Elliott, R. K. (1968). The unity of Kant's 'Critique of Aesthetic Judgment'. *British Journal of Aesthetics*, 8, 244-259.
- Guyer, P. (1979). *Kant and the claims of taste*. Harvard University Press.
- Guyer, P. (1997). *Kant and the claims of taste* (2nd ed.). Harvard University Press.
- Kant, I. (1987). *Critique of judgment* (W. S. Pluhar, Trans.). Hackett Publishing.
- Kant, I. (1998). *Critique of pure reason* (P. Guyer & A. Wood, Trans.; P. Guyer, Ed.). Cambridge University Press.
- Kant, I. (2000). *Critique of the power of judgement* (P. Guyer & E. Matthews, Trans.; P. Guyer, Ed.). Cambridge University Press.
- Kant, I. (2007). *Critique of judgment* (C. Meredith, Trans.; N. Walker, Rev. & Ed.). Oxford University Press.
- Kant, I. (2009). *Critique of judgment* (A. Rashidian, Trans. 5th ed.). Ney Publication. (In Persian)
- Kemal, S. (2002). *Kant's aesthetic theory: An introduction*. MacMillan.
- Kemal, S. (2014). *Kant and fine art* (2nd ed.). Oxford University Press.
- MacMillan, C. (1985). Kant's deduction of pure aesthetic judgments. *Kant-Studien*, 76, 43-54.
- Mirzaei, D., & Salmani, A. (2019). A critical study of the moral interpretation of the aesthetic deduction in Kant's thought. *Philosophical Investigations*, 13(26), 213-232. (In Persian)
- Pippin, R. (1996). The significance of taste: Kant, aesthetic and reflective judgment. *Journal of the History of Philosophy*, 34(4), 549-569.
- Rind, M. (2000). What is claimed in a Kantian judgment of taste? *Journal of the History of Philosophy*, 38(1), 63-85.
- Rind, M. (2002). Can Kant's deduction of judgments of taste be saved? *Archiv für Geschichte der Philosophie*, 84, 20-45.
- Rogerson, K. F. (1982). The meaning of universal validity in Kant's aesthetics. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 4(3), 301-308.

- Rogerson, K. F. (2008). *The problem of free harmony in Kant's aesthetics*. SUNY Press.
- Savile, A. (1987). *Aesthetic reconstructions: The seminal writings of Lessing, Kant, and Schiller*. Blackwell.
- Wenzel, Ch. H. (2016). *Key principles and concepts in Kant's aesthetics* (D. Mirzaei & M. Nourian, Trans.). Tehran, Hekmat Publishing. (In Persian)
- Wicks, R. (2022). *The complete guide to Kant's Critique of Judgment* (D. Mirzaei, Trans.). Tehran, Farhang-e Moaser Publication. (In Persian)

